

אורח 1234567

הרב חיים יצחק הכהן קפלן

ה"ר בשיבת פחד יצחק ומשגיח ישיבת כנסת ישראל - חברון

אורח 1234567

בביאור התשובות לבן החכם והרשע ובענין חביבות שנאמרה במצות מצה ובאפיקומן

- א -

א] פסחים קט"ז ב' אמר רבא צריך שיאמר ואותנו הוציא משם. אמר רבא מצה צריך להגביה וכו' ופירשב"ם להראות למסובים ותחבב מצוה בעיניהם. וצ"ב מהו דין זה המיוחד למצוות מצה ומרור להראות חביבותן. וחזי' עוד חידוש, שהוא בשעת ההגדה, ולא בשעת קיום המצוה.

ובדברי הגמ' יש לדקדק דהנה מימרא דרבא באה על המשנה דכל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור וכו' מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים וכו' בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים וכו'. וצ"ב דמאחר דאזיל על מתני', הול"ל תחילה דינא דצריך להגביה דאזיל על רישא דמתני' מצה זו על שום שנגאלו, ואח"כ דין צריך שיאמר ואותנו שהוא המשך סיפור יצי"מ השייך למה דתני בסיפא^א. וכן אי אזיל בתר סדר ההגדה הו"ל להקדים דין הגבהת המצה בהדי אמירת מצה זו וגו' לאמירת ואותנו.

ויש לעמוד ע"מ שבאה הדגשה על הוראת חביבות במצות מצה ובאפיקומן, יעוי' לבוש (הובא בפמ"ג) שפי' שלכך קורין אותו אפיקומן (כלומר דזהו חי' שקורין מצה באחרונה הזו, עצמה, אפיקומן) לפרש חביבות המצוה שהיא חביבה עלינו כמין. והט"ז כ' בשם מהרי"ל לאכול ב' כזיתים, טפי מבכל אכילת מצוה, משום חביבותה. וצ"ב מפני מה עוסקים בזה כ"כ, דמשמע דהוא מעיקר אופן קיום מצוות הלילה.

א) י"ל דהנה מבואר ברש"י רשב"ם ור"ח וכ"ה בר"מ דמגביה בשעה שאומר מצה זו וכו'. והנה במשנה לא קתני כלל מצה זו. וצ"ל דרבא סמך על נוסח ההגדה הידוע. (וכנ' שלראשונים פשוט לפרש כן.) ולפ"ז מובן מ"ט בא אח"ז, כי אינו נסמך על המשנה. [ואולי מכאן למדו הראשונים לפרש כן.] ועי' תד"ה הביאו לפניו.

- ב -

יצי"מ היא בעבור קיום המצוות

ב] והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים. ופי' רש"י 'כאן רמז תשובה לבן הרשע' והיינו דדרשי' לי ולא לו, ובפשוטו הוא ילפו' בעלמא דממעטין מיתורא דקרא, אבל ממה שהביאו רש"י בפירוש הפסוק משמע דהוא מעיקר פשט הפסוק.

דהנה לפו"ר היה נראה כוונת 'בעבור זה' היינו דאנו מקיימים את מצוות השם, עבור זה שהוציאנו, אבל רש"י פי' בעבור זה עשה ה' לי בעבור שאקיים מצותיו כגון פסח מצה ומרור הללו, והיינו דהיצי"מ היא בעבור קיום המצוות, שבעבור המצוות הוציאנו הקב"ה ממצרים.

וממילא דזהו המשך הפס', לי ולא לא, אילו היה שם לא היה נגאל, אין זו דרשה חדשה, אלא הוא המשך הענין של 'בעבור זה', דכיון שכל היציאה היא בעבור הקיום מצוות, והרשע אינו מקיים את המצוות, לכך לא היה נגאל, דליכא ביה את כל עיקר התכלית של יצי"מ. וא"כ איננה דרשת מיעוט גרידא, אלא הוא יוצא מגוף פשט הפס', בעבור זה, בעבור קיום המצוות, וממילא הרשע של"ש בקיום המצוות לכך אילו היה שם לא היה נגאל.

ג] הגר"א וכן איתא בראשונים בהגש"פ מבארים משמעות האמור אילו היה שם לא היה נגאל, דהיה מת עם הרשעים שלא רצו לצאת ומתו בג' ימי האפילה, וכמבואר ברש"י עה"פ וחמושים עלו בני ישראל ממצרים, דרק חומש יצאו והשאר מתו בימי האפילה.

ויש לברר מהו הענין של אותם רשעים שמתו בג' ימי האפילה, שמשייכים את הרשע אליהם, דמשמע דבתוך כלל ישראל איכא ב' כיתות⁽²⁾, הצדיקים היוצאים ביצי"מ והרשעים שאינם זכאים לצאת. ובזה אמרי' דהרשע שייך לכת של הרשעים שאינם ראויים לצאת ביצי"מ. והרי הם מתו מפני שלא רצו לצאת, ובאיזה אופן נכלל בהם הרשע הממאן בקיום המצוות.

- ג -

בני אפרים - והרשעים שמתו בשלשת ימי האפילה

ד] בפס' בדברי הימים, והביא כן רש"י בשירת הים [עה"פ יושבי פלשת] דבני אפרים מיהרו את הקץ, ול' שנים [מפורש בת"י ריש בשלח] קודם יצי"מ

(ב) עי' רש"י שיד השירים פ"ב עה"פ התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח וגו'.

יצאו בלי רשות והרגום אנשי גת. ובתרגום יונתן ריש פ' בשלח דמתו מהם מאתים אלף, וכן אי' בפרדר"א.

ויש להתבונן דלא מצאנו הפרש גדול בין שבט אפרים לשאר שבטים, דלכא' הבדל של מאתים אלף במשך ל' שנים הוא פער ניכר מאד, והיאך השלימוהו, ולא נזכר בזה בחז"ל מאומה.

ונראה דרש"י מביא מחז"ל וחמושים יצאו אחד מחמשה, וד' חלקים מתו בשלשת ימי האפילה. ומעתה נבואה חשבון, דעולי מצרים היו שישים ריבוא, ואם נחלק שישים ריבוא לי"ב, נמצא חמישים אלף, וא"כ בממוצע נחסר מכל שבט בערך מאתיים אלף.

ומעתה י"ל דמבני אפרים לא מתו מאתיים אלף בשלשת ימי האפילה, אלא מהם מתו המאתיים אלף ל' שנים קודם כשמיהרו את הקץ.

[ובפשטות כ"ה בודאי, שהלא אדרבה הם רצו לצאת, ושפיר נימא שלא היו ביניהם אלו שלא רצו לצאת. אלא דעדיין צלה"ב מה דחזי' דהוא אותו ערך של אלו שהוצרכו למות, מאתיים אלף דומיא דהארבעה חלקים וכש"נ].

ואם כנים הדברים מבואר בזה דהוא ענין אחד, מה שמתו מכל ישראל רשעים בשלשת ימי האפילה על שלא רצו לצאת, ומבני אפרים שרצו לצאת לפני הזמן, והוא בחינה אחת, דלצאת קודם הרשות ולא לצאת כשיש ציווי לצאת הוא ענין אחד, ויתבאר עוד להלן.

ויעוין בתרגום יונתן וז"ל 'בגין דעברו על גזרת מימרא דה' ונפקו ממצרים תלתין שנין קדם קיצא איתמסרו בידא דפלישתאי וקטלונון וכו', מבואר דחשיב דעבור על ציווי ה'.

ונראה דיסוד הענין הוא דבעינן יצי"מ כמצותה, והרשעים הם אלו שלא נתקיים אצלם היצי"מ כמצותה, והחסרון בשניהם אחד הוא, דאיכא מצות יציאת מצרים, והם לא קיימוה כהלכתה, ובזה יש אופנים, ויתבאר להלן.

ויעוין עוד ברש"י פ' שלח עה"פ ויעפלו לעלות, בענין המעפילים אחר חטא המרגלים שבקשו לעלות בלי ציווי ופי' רש"י ב' פירושים בלשון 'ויעפילו' ומדרש

ג) מיהו העירוני ע"ז, שהרי במשך ל' שנים הולידו ישראל ששה בכרס אחד, וא"כ היאך השלימו בני אפרים כל זה שהרי ל' שנים לא הולידו. וי"ל דיעויין גור אריה ר"פ שמות דתכלית מה שילדו ששה בכרס אחד היתה כדי להגיע לשישים ריבוא [ומשו"ה המנין ששה, ונדרש מהשש תיבות בפסוק ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד], וא"כ הכל היה כבר מחושב מראש להגיע לתכלית זו, ובני אפרים כדי להגיע לתכלית זו כבר השלימו כו' קודם.

תנחומא מפרשו לשון אופל הלכו חשכים שלא ברשות'. וכמה מדוייקים הדברים, ^{המקור} דהמעפילים שהולכים בלי ציווי ענינם הליכה בחושך, ואף הרשעים שלא רצו לקיים את הציווי לצאת ביצי"מ מתו באפילה".

- ד -

ה] ויש להתבונן בעיקר הדבר שאותם רשעים שמתו בג' ימי האפילה שלא רצו לצאת, למה לא רצו לצאת". ^{המקור}

וביותר צ"ב דאם לא רצו לצאת אמאי היה צורך להורגם, דתיסגי במה שלא יצאו ותו לא. ולכא' צ"ל דע"כ שבזמן יצי"מ ודאי היו רוצים לצאת ורק עתה לא רצו לצאת, וצ"ב מה החילוק.

ו] עוד יש לברר בזה מה שפי' רש"י במכת חושך [פ"י פס' כב'] 'ולמה הביא עליהם חשך שהיו בישראל באותו הדור רשעים ולא היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הם לוקין כמונו. ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם וכשיצאו והיו שואלין מהן והיו אומרים אין בידינו כלום אומר לו אני ראיתיו בביתך ובמקום פלוני הוא'. ולפ"ר נראה בד' רש"י דאין כאן ב' פירושים חלוקים, דלא פי' רש"י דבר אחר, ומשמע דב' הטעמים שייכים אהדדי, וצ"ב. ^{המקור}

ז] ויש לברר ענין זה של הרשעים שלא רצו לצאת, דנראה שיש בתוך ישראל ב' כיתות, הצדיקים והרשעים, הראויים לצאת ביצי"מ ואלו שאינם ראויים, ומתו בימי האפילה.

ונראה לבאר בהאי פרשה, בסוגיא דהרשעים הללו, ושייכות בן הרשע אליהם, עפי"ד הרמב"ם.

- ה -

זחי בהם' - ד' הרמב"ם בהל' שבת וביאור פ"כ ביחזקאל

ח] כ' הרמב"ם בפ"ב מהל' שבת ה"ג 'ואסור להתמהמה בחילול שבת לחולה שיש בו סכנה שנאמר (ויקרא י"ח) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם, הא למדת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלום

ד) וגם בפי' הראשון שפי' רש"י בפר' שלח דהוא מלשון 'חזק', יענין ברש"י עה"פ חיל אחז יושבי פלשת 'בני אפרים שמיהרו את הקץ (וויצאו בחזקה)'. ^{המקור}

ה) דהא פשיטא דלא היה חסר להם באמונה אחר י' המכות, שהרי אף פרעה היה צריך הכבדת ליבו ובלי זה היה מאמין, וא"כ כ"ש שעם ישראל האמינו, ^{המקור}

בעולם, ואלו המינים שאומרים שזה חילול שבת ואסור עליהן הכתוב אומר (יחזקאל ב') וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם'.

הרמב"ם מפרש שהדין וחי בהם, הננו למדים תפיסה במהות התורה, לאפוקי מתפיסת המינים שהם נוקטים שהתורה היא נקמה בעולם, וההבנה האמיתית היא שהתורה היא רחמים וחסד ושלוש'.

והרמב"ם פירש דבריו עפי"ד הפס' ביחזקאל בפ"כ העוסק בתחילת יצי"מ ולאורך כל הדרך במדבר, ובתביעה על המראתם את ה', ונאמר שם 'וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם', ופי' הרמב"ם את הפס' שהנביא מוכיחם שכן הם אומרים, שהתורה חוקיה ומשפטיה לא יחיו בהם, ויעוין שם ברש"י ומפרשים באופן אחר, אבל הרמב"ם פי' דהיא טענת הרשעים שבישראל, ובזה הקב"ה אומר שאינו כן אלא התורה הוא חוקים טובים אשר יחיו בהם, 'וחי בהם': ויעוין עוד במלבי"ם שם שפי' כדרכו של הרמב"ם.

ומה שפירש הרמב"ם דזהו האמור בפס' וחי בהם לאפוקי מטענת המינים כנראה מקורו משום דבזה איירי הפסוקים ביחזקאל דג"פ נזכר שם בפסוקים שהקב"ה אומר כן, 'ואתן להם את חוקותי ואת משפטי הודעתי אותם, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם', 'וימרו בי בית ישראל וכו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכו', 'וימרו בי הבנים וכו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם וכו'.

והיינו דבזה המשא ומתן, דהמינים אומרים שהתורה היא חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם, וע"ז אומר הקב"ה שמהלך התורה הוא 'וחי בהם'.

ולד' הרמב"ם עולה דזו ההמראה דאיירי בה בפסוקים ביחזקאל, לטעון שהתורה היא נקמה בעולם.

ופירוש תפיסה זו שהתורה היא נקמה, משום דכיון שהעולם הטבעי מעלים את הבורא עולם, וכאילו מכחישו ח"ו, לכך כביכול באה התורה להיות כופה ומשליט עצמה על הבריאה, אבל ודאי דתפיסה זו משובשת, דהתורה היא רחמים וחיים ושלוש, ואדרבה אלו הם החיים האמיתיים.

ט] והנה בריש הפרק שם, תחילת התוכחה על שהמרו את ה' בפס' ח' 'וימרו

ז) בביאור דבריו, ראה בקונטרס שבועות תשס"ה מכב' מו"ר ראש ישיבת פחד יצחק שליט"א במאמר, באות ט'.

בי ולא אבו לשמוע אלי איש את שקוצי עיניהם לא השליכו ואת גלולי מצרים לא עזבו וכו', ופי' רש"י דהם הרשעים שמתו בשלשת ימי האפילה.

ונראה משמע דכמו אותו 'וימרו' שמוזכר בהמשך הפרשה הוא גם הוימרו בי של הרשעים שמתו בשלשת ימי האפילה, דאמרו שחוקי התורה לא טובים ומשפטים אשר לא יחיו בהם.

- 1 -

מנחת

[י] ומתוך כך נלמד לפרש פרשה זו של הרשעים שמתו ולא זכו ליצי"מ, וכן בני אפרים שגם הם עברו על מימרא דה' [כלשון הת"י], ולהם שייך הבן הרשע שאינו בר המעלה להיות יוצא ממצרים.

[יא] והיינו עפי"ד רש"י הנ"ל שעיקר יצי"מ היא בעבור שאקיים מצוותיו, והיינו דנאמר כאן יסוד, דעיקר תכלית היצי"מ הוא בשביל המצוות, ולא שהמצוות הם מחמת ותולדת יצי"מ אלא היצי"מ כל תכליתה הוא בעבור קיום המצוות.

ובזה טענת המינים, דהמצוות הם מחמת היצי"מ, והיינו כאילו תשלום על הגאולה מעבדות מצרים, עבדות לה', אבל האמת היא שאדרבה כל היצי"מ היא עבור המצוות.

והמינים תופסים שהמצוות הם עינוי, והוא חיוב להתענות ולהתיישר, שהמצוות ניתנו לבטל את האדם, אבל האמת שכל הטובה היא מהמצוות.

וכמובן שאין הכוונה בלבד לומר שאין שום היזק מן המצוות, אלא אדרבה המצוות הם עיקר החיים, ויתבאר להלן. ובאמת שיסוד החילוק הוא מהותי מאד, דההתייחסות של המינים היא שיש חיים ומלבד זה יש גם תורה, ועל כן התורה היא סותרת לחיים, אבל האמת היא שאדרבה אלו הם החיים האמיתיים, חיי התורה, 'וחי בהם', ובלי התורה אין חיים.

- 2 -

[ב] ומעתה תו לא תקשי מפני מה היה נצרך שימותו הרשעים שלא רצו לצאת במכת חושך דאטו לא היה די שלא יהיו יוצאים.

אולם לפי מה שנתפרש ניחא, די"ל דביצי"מ ודאי דהיו יוצאים. והיינו טעמא, כי בשעת יצי"מ שהיה גילוי שכינה, שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה וגאלם, בודאי שהיה גלוי והכל הכירו שהתורה היא חוקים טובים 'וחי בהם', ועבורה

התשובות לבן החכם והרשע וחביבות במצות מצה ואפיקומן • רמז

למנוח

ומכוחה באה הגאולה^ז, אבל החובה היא להכיר מעצמנו^ח שהתורה היא תורת חיים, ועל כן מתו הרשעים שלא אבו לקבל שהתורה היא וחי בהם.

יד] ולאור המבואר יש להבין מה שמשייכים את הבן הרשע ואומרים לו שאילו היה שם לא היה נגאל אלא היה מת בשלשת ימי האפילה, דכיון שאין לו את ההכרה שכל התכלית של יצי"מ היא בעבור הקיום מצוות, אלא הוא מבין שהמצוות הם מחמת היצי"מ ולא שתכלית יצי"מ היא למען המצוות, והן עצמן הגאולה, לכך לא היה נגאל, כי אינו שייך ליעוד האמיתי של יצי"מ, ואינו בר המעלה של יוצאי מצרים.

אוצר החכמה

- ה -

התשובה לבן החכם

טו] ועפ"ז נראה שבזה עומד החילוק בין התשובה לבן החכם והתשובה לבן הרשע, שבן הרשע משתייך לרשעים שמתו בימי האפילה, ובן החכם משתייך לצדיקים שמכירים שהתכלית של יצי"מ היא עבור קיום המצוות, והמצוות הן הן הטוב והחיים והחרות.

אוצר החכמה

טז] בתשובה לבן החכם, כבר הק' הראשונים^{טז} דבהגש"פ נתפרשה תשובה אחרת מהתשובה שנתפרשה בתורה, דבתורה נתפרשה התשובה בסוף פר' ואתחנן [פ"ו פס' כד'] 'ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלוקינו, לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה. וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוות הזאת לפני ה' אלוקינו כאשר צונו'. ובהגש"פ נתפרשה התשובה 'ואף אתה אמור לו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן', וצ"ב מה ענינה של תשובה זו, ומה ענינה של התשובה שנתפרשה בתורה, ומה שייכותה של התשובה שנתפרשה בהגש"פ לתשובה שנתפרשה בתורה.

והנה מה שנתפרש בתשובה בתורה 'לטוב לנו כל הימים לחיותינו כהיום הזה' הרי הוא ברור דהתשובה בזה היא כפי שפי' הרמב"ם 'וחי בהם', לאפוקי מהרשעים.

ז) עי' רש"י משלי בפרק אשת חיל עה"פ לא יכבה בלילה נרה.

ח) ראה להלן אות ל"ד שהשגה זו היא באור הצפון בתומ"צ. והיא ההכרה הנדרשת, והאוחז בה רק בשעת הגילוי אינו ראוי לה.

ט) יעוין בריטב"א.

- ט -

ד' הרמב"ן בכ"מ שחובה לדעת שהתורה היא לטוב לנו

[יז] הרמב"ן בדברים [פ"ו פס' טז] מפרש את הלאו של 'לא תנסו את ה' אלוקיכם', שאין ראוי לעבוד את ה' מתוך ספק אם הוא טוב או שהוא צער, ופי' בזה הרמב"ן שכבר נתאמת שהתורה היא לטוב לנו, 'כי באמת ייטב לכם בסוף וכו' אבל האמינו בתורתו ותאמינו בנביאיו והצליחו, והנה הבטיח כי סוף הכבוד לבוא בירושת הארץ ונצוח האויבים, כי היא הטובה הגדולה והצריכה לאותו הדור, ואחרי כן אמר, כי גם לדורות הבאים אין צורך לנסיון בעשיית המצות, אלא שישאלו מאבותיהם וזקניהם ויגידו להם אמתת התורה והמצות, כאשר יפרש (פסוק כ) כי ישאלך בנך וגמר הפרשה'.

ובהמשך בפרשת כי ישאלך בנך כתב וז"ל ויצונו לעשות את החקים וכו' לטוב לנו בעשיית החוקים כי טובים הם אין בהם חוק שתהיה בהם רעה כלל, אע"פ שלא נתברר טעמם כלל, לחיותנו כהיום הזה במשפטים כי בכללם נחיה וכולם טובים אין בהם רעה אבל כולם גורמים חיים טובים בסוף וכו' יעו"ש.

הנה ד' הרמב"ן הם ממש כהפסוקים ביחזקאל דהתורה היא הטובה האמיתית, משפטיה טובים ועל ידם החיים, ועוד מפורש ברמב"ן שזו התשובה שציוותה התורה להשיב לבן החכם 'כאשר יפרש כי ישאלך בנך', והיינו דזו התשובה שצריך להשיב לבן החכם, שהתורה משפטיה טובים.

[יח] ובאמת אשכחנא ברמב"ן בכמה מקומות שס"ל ענין זה שחובה עלינו להכיר שהתורה והמצוות אינם עינוי אלא הם המביאים את הטובה.

יעוין ברמב"ן בסוף סהמ"צ בשכחת הל"ת מצוה טז' בחיוב שחרור עבדים בשנה שביעית, ומ"ש לא יקשה בעיניך בשלחך אותו, 'שלא יחר בעינינו בשלחנו העבדים חפשים בשנה השביעית, ולא נחשוב שלוחם הפסד ומיעוט בעשרנו וכבודנו, ואם שלחנו אותם עפ"י בי"ד שכפו אותנו ע"ז או מעצמנו מפני דבר אחר לא ברצון נפשנו נעבור בלאו. אבל יהיה לנו חפץ ורצון בענין לקיים מצות מי ששלח אותנו חפשים מיד אדונים קשים, יתב"ש ויתב' מלכותו, ונחשוב זה רוח לנו שהוא יברכנו בעבור זה ויתן לנו עבדים ועושר ונכסים וכבוד וכו'.

מבואר בד' הרמב"ן דהוא חיוב גמור להכיר שהמצוות אינן הפסד ומיעוט אלא הם הטובה עבורנו, וע"י השילוח יהא לנו מזה אך טובה, עושר ונכסים וכו'.

ויש להוסיף בזה דבגמ' קידושין ט"ו א' נתבאר שהפס' אתי להרצאת אדון, ולד' הרמב"ן פירוש הדברים, שהאדון צריך לרצות את המצוה^(א) ולהכיר שהיא טובה בשבילו.

[ט] וברמב"ן שם בשכחת הל"ת יז' כ' בחיוב נתינת צדקה, ומ"ש לא ירע לבבך בתתך לו, 'שנמנענו גם כן שלא יחר בעינינו בתתנו צדקה לעניים ולא נתן אותה אליהם בעין רעה ונחשוב אותה מיעוט לנו, אבל יהיה זה בעינינו שכר ותועלת ותוספת בממוננו לפי שהוא ית' ישלם לנו הכל בכמה כפלים והוא אמרו ית' (שם) נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ובכל משלח ידיך^(ב).

החזקת

- 9 -

החזקת

[כ] וברמב"ן בפר' האזינו עה"פ 'וינבל צור ישועתו', 'וינבל בפיו ובמחשבתו צור שהיה מושיעו לאמר שאין בעבודתו רק גמול רע, בעבדם הזרים ישבעו לחם ובעבדם את הצור יהיו נבזים ושפלים לכל העמים, כאשר אמרו סכלינו (מלאכי ג יד טו) שוא עבוד אלקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני השם צבקות ועתה אנחנו מאשרים זדים וגו', וכאשר תאמרנה הנשים האורורות (ירמיה מד יח) ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים וגו' חסרנו כל וכן אל תנאץ למען שמך אל תנבל כסא כבודך (שם יד כא), שיאמרו עליו שהוא משלם רעה תחת טובה לעמו ועבדיו, כמו שאמר (שם) אל תפר בריתך אתנו'.

ויעוין עוד ברמב"ן עה"פ 'עם נבל ולא חכם' 'עם נבל ולא חכם ששכחו הטוב שעשה להם, ולא חכם, להבין את הנולד, שיש בידו להטיב ולהרע, לשון רש"י. ואונקלוס תרגם עמא דקבילו אורייתא, עשאו מן נבל תבל (שמות יח יח), שפירש בו מלאה תלאה יאמר, עם שנלאו בעשיית התורה, ולא יתחכמו שהיא לטוב להם כל הימים וכו'.

מבואר דזהו הנבל, והינבל צור ישועתו, שהוא ההיפך מעם חכם, דאינם מכירים שהתורה היא לטוב לנו.

(י) ומשמע מדבריו שכ"ז מושרש במה שהוציאנו הקב"ה ממצרים, וע"ד שישד בפרשת כי ישאלך בנך.

(יא) כלשונו – מעצמנו מפני דבר אחר לא ברצון נפשנו.

(יב) מובן, שב' מצוות אלו נתייחדו בכך שנתפרש שבקיומן יוסיף כפלים וכו' ומשא"כ בשאר המצוות. ומ"מ מאלו המצוות הננו למדים, שבכל המצוות סוף הכבוד לבא והם גורמים חיים טובים לבסוף.

אוצר החכמה

דברי תורה

כא] וד' הרמב"ן 'ולא יתחכמו שהיא לטוב להם כל הימים', הם ממש התשובה שנתפרשה בפר' ואתחנן לבן החכם 'לטוב לנו כל הימים לחיותנו כהיום הזה', וא"ש דהחכם הוא ההיפך מנבל ולא חכם, דהוא שייך למעלה זו של ההכרה שהתורה היא טוב לנו. וכלשון הרמב"ן שיאמרו סכלינו.

והוא האמור בהפטרה לשבת הגדול 'חזקו עלי דבריכם אמר ה', ואמרתם מה נדברנו עליך. אמרתם שוא עבוד אלוקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדורנית מפני ה' צבקות'. וצ"ב דהיאך אומרים מה נדברנו עליך, והרי אמרו שוא עבוד אלוקים.

אוצר החכמה

אלא דודאי לא כפרו בשכר בעוה"ב אבל בשעת העבודה היא נתפסת כרע עבורם, שהמצוות הם עינוי, כאילו שהמצוות באות בניגוד לחיים ח"ו, ואינם מכירים בטוב שלכל הימים והחיים שבעבודת השם, ואמירתם מה בצע וגו' מביעה גישה משובשת זו.

אוצר החכמה

- יא -

ביאור התשובה לרשע

כב] ולמבואר התשובה לבן הרשע והתשובה לבן החכם מישך שייכי אהדדי, דלרשע אומרים 'בעבור שאקיים מצותיו' היינו דאין גאולה אלא בשביל המצוות, ולכך הרשע שאינו מקיים מצוות אילו היה שם לא היה נגאל. וכלפיו מבארים הענין מצד הקב"ה, בעבור זה עשה השם לי, שאיננו זוכים בגאולה כ"א ע"י המצוות. ולחכם מוסיפים- האמת לאמיתו, אשר נתפסת גם מצדנו- דלא רק שא"א להיגאל בלי מצוות, אלא החרות מגיעה מן המצוות עצמן, ומסבירים לו שהמצה היא לטוב לנו כל הימים. וכשם שמראים לרשע את המצה שהיא בעבור שאקיים מצותיו כגון מצות הללו, לחכם מראים שהמצוות הללו הן הן עצם החיים.

ועיקר הענין בכ"ז, שזהו כל עצמו של מהלך יצי"מ, שהחרות מגיעה מהיותנו עבדי השם.

- יב -

כג] לשון המסילת ישרים בפ"א 'והנה אחר שידענו זה, נבין מיד חומר המצוות אשר עלינו ויקר העבודה אשר בידנו', ויש לפרש דחומר המצוות אשר עלינו הוא התשובה לבן הרשע, ויקר העבודה אשר בידנו היא התשובה לבן החכם.

- יג -

חביבות המצה

כד] ומעתה ניתן לבאר ענין החביבות דמצה, אשר מה"ט צריך להגביה המצה ולהראותה, שהוא מגוף מצות סיפור יצי"מ⁽¹⁾, דבליל הסדר הננו עוסקים בקנין הדעת הזו, שהמצה היא עצם הגאולה, דהחרות האמיתית היא במצוות, מכירים בטוב לנו, ע"י ההשגה שהמזונות הם מהמצוות.

והוא כפי שהבאנו מלשון המס"י 'העבודה אשר בידינו', שע"ז מורה הגבהת המצה, שהמצה אשר בידינו היא לטוב לנו. ובכל השנה אנו אומרים כן על כל המצוות, אבל בליל הסדר, כשם שלרשע אומרים 'מצותיו, כגון אלו', כך גם לבן החכם אומרים לו במצוות אלו, מראים שהמצה אשר בידינו היא עצמה הטוב לנו.

וי"ל דזו התשובה שאומרים לחכם 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן' שלאחרי כל ה"שלחן עורך" של החירות הטעם שנשאר בפה הוא מהאפיקומן, כלומר שהמצה היא גוף החירות, והיינו דהחיים טובים באמת זה הטעם של המצה, וא"כ זו ממש התשובה שכתובה בתורה 'לטוב לנו כל הימים'.

וברש"י בפרשת בא, שניתנו לכלל ישראל ב' מצוות דם פסח ודם מילה, וע"ז נאמר 'בדמיון חיי', והיינו שמהמצוות יש לנו חיים, דהמצוות עצמן הן המביאות לנו חיים. והמצוה עצמה היא מזונותנו, באכילת המצה. ומכח המצה נלמד טוב טעם ודעת זו בכל המצוות.

- יד -

כה] ומעתה יתיישב היטב הסדר בגמ' פסחים מ"ט באה מקודם מימרא דרבא שצ"ל ואותנו הוציא משם וגו' ורק אח"ז נסדר בגמ' אידך מימרא דצריך להגביה, דהלא במשנה ובסדר ההגדה באה אמירת מצה זו- אשר שם מקום ההגבהה- לפני שמזכירים הכתוב ואותנו הוציא משם, ולכאורה הו"ל להקדים הך.

ולמבואר י"ל דהמקור והמחייב לדין הגבהת המצה הוא מכח התשובה לבן החכם, דכיון שאנו באים לספר ולהכיר שהמצה- המצוה היא לטוב לנו, לכך הוא שמגביהים אותה להראות חביבותה⁽²⁾.

יג) וא"ש לפ"ז מה דהך חביבות נאמרה בהדי ההגדה ולא בשעת קיום המצוה.

יד) וי"ל עוד דענין החביבות הוא לפרש שהגאולה היא בעבור שאקיים מצותיו, הנלמד בבעבור

- טו -

אוצר החכמות

זמרת לימוד התורה

[כו] אי' בגמ' במגילה לב. 'ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וגו'. והיינו דצריך ללמוד באופן שהתורה היא החיים וממילא הוא באופן של שמחת החיים^[1]. וילפי' לה מהפס' ביחזקאל, והיינו כמבואר שפסוק זה מלמדנו כיצד עלינו להכיר שהתורה היא החיים. והוא דרך לימודה וקנינה, מתוך שמחה

זה. ולכך אומר פסח זה מצה זו וכו'. וכ"ז היסוד למה שמראה עצמו כאילו יוצא ממצרים. [ולכן ההסיבה בשעת המצות, ובכ"א מד"כ עבדינן ביה מצוה]. ובהמשך למה שכבר נזכר בענין לראות עצמו מפרשים מה שאומר ג' הדברים דשייך לזה. ומגביה להראות שהגאולה בידינו, כי המצות הן הגאולה. וכן מה דבא אח"ז בגמ' שם הרי הוא בדין בעבור זה. והיינו מ"ש להראות למסובין, שהוא מדין להראות עצמו וכו'.

ויל"פ בהמשך בגמ' טפי, דהנה מ"ש דצ"ל ואותנו וגו' יל"פ דהתם מתפרש מה דהוה כאילו יצא בעצמו ממצרים, דהרי כתוב ואותנו הוציא, למען הביא אותנו, ולהדיא דאיירי בבאי הארץ, שלא יצאו בעצמם, ומ"מ כתוב ואומר שהם הם שיצאו. [דאילו קרא דבעבור זה י"ל דכתוב כן כיון שמדבר ליוצאי מצרים ובשעת יצי"מ, שיאמרו כן אח"ז לבניהם]. אלא דאדרבה כגון מבואר גוף הענין, דמפני שהיציאה היתה למען הביא וגו' לכן נחשב שאותנו הוציא. [ודב"ז ממשיך לעולם, כי עד שיבא אליהו, טרם נשלם ה"והבאתי". דאילו מעבדות מצרים יצאנו לחירות עולם, אבל הזכייה באר"י עודנה מתבררת ונשלמת].

ומאחר שלמדנו כן, נבין שכ"ה נמי במה שנלמד מבעבור זה עשה השם לי, שגם בכאן מה דחשיב כאילו הוא בעצמו יצא, היינו דכיון שעשה לי בעבור שאקיים מצותיו כגון אלו, לכן בקיום המצות הרי"ז עשה השם לי. ולכן באמרו מצה זו וגו' יגביה המצות, לקיים מ"ש בעבור זה עשה השם לי, שבמצוות הננו בעצמנו יוצאים ממצרים.

ומצינו ב' הענינים נזכרים כאחד כתכלית יצי"מ בתהלים ס"פ ק"ה העוסק ביצי"מ, ומסיים – ויתן להם ארצות גוים ועמל לאמים יירשו, בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצרו הללוקה.

(ו) יעוין בתוס' שם שהזמרה מביאה לזכרון, והיינו דהוא מתחבר אל הדבר, ונעשה הדבר חלק ממנו.

ולפ"ז י"ל עוד, דהנה כתב הרמב"ם בהל' ק"ש דפרשה שלישית שנתקנה להיאמר בהדי ק"ש היא של זכירת המצוות. והיינו לכאורה עוד ענין מלבד הזכרת יצי"מ שבה. ולמבואר הקשר מובן היטב, שהרי בפרשה זו פירש"י (ס"פ שלח) היות וכיצד מצות ציצית מרמזת על קרי"ס ושירת הים, וככל האמור בברכה שלאחריה. וכ"ה להדיא בברכות י"ד ב' דבעי' להזכיר שיצאנו ממצרים וכו' ושרנו לך. והננו מבארים הנעימה וזמרה וטוב וחיים בתורה ומצוות וכמש"נ, והרי"ז הפועל זכירתו.

ותענוג בה. וע"ד המבואר¹²³⁴⁵⁶⁷ בתוס' ברכות ל"ז א' בפירוש הברכה 'להחיות בהם
נפש כל חי', שלהחיות אלו התענוגים¹²³⁴⁵⁶⁷.

אח"כ 1234567

שז -

אח"כ 1234567

ונעים ונחמד

¹²³⁴⁵⁶⁷ [כז] ונראה דזהו מה דמצלינן אחר ק"ש בשחרית, בהדי זכירת יצי"מ, 'ויציב
ונכון וקיים וישר ואהוב ונחמד ונעים וכו', דאנו באים לומר שהתורה היא נעים
ונחמד לנו, שאחר שמקבלים שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד, מוסיפים לפרש
את הקבלה, שהוא טוב ונעים. וי"ל דזהו גם מה שמאריכים בשמחה רבה ואמרו
כולם, שההמלכה שבשירה היתה בשמחה. [כאמור, הודו והמליכו, וכן ומלכותו
ברצון¹²³⁴⁵⁶⁷] קבלו עליהם. וזו התוספת לקבלת עומ"ש. ואומרים- שהוא טוב וגו'
ודבריו חיים וגו'. (כלשון הפסוק ביחזקאל וכלשונות הרמב"ן.)¹²³⁴⁵⁶⁷ ולא די להכיר
שהתורה היא החיים, חייבים לדעת שאין חיים אחרים¹²³⁴⁵⁶⁷, כמ"ש וזדים טבעת
וידידים העברת. וכך נעשה מענין קבלת עומ"ש וזכירת יצי"מ ברכת גאל ישראל,
כי אכן זוהי הגאולה.¹²³⁴⁵⁶⁷

¹²³⁴⁵⁶⁷ [כח] בפר' ויצא יעקב אומר לאמהות שצריך לילך לא"י, ונתפרש שם
שהאמהות אומרות שלא טוב היותן אצל לבן, וצ"ב וכי רק משום זה צריך לילך
לא"י והא נצטוו לזה מאת ה'. ופי' בספר לב אליהו שבאו לקבוע שקיום הציווי
הוא טובה בעדינו¹²³⁴⁵⁶⁷. ומכאן נלמד שגם בעוה"ז צריך להתענג על ה', להכיר
שהתורה והמצוות הוא טוב לנו.

שז) מהרה"ג אהרן רוניק שליט"א.

יז) זקני הגאון ר' אברהם יפה' ז"ל היה תלמיד הגאון רבי זלמן סנדר ז"ל, ומסר מהנהגתו,
שהגרז"ס היה בעל מנגן, והיה אומר כשבחור נוסע לבין הזמנים לביתו צריך לבוא עם וורט חדש
או קושיא חדשה או לכל הפחות ניגון חדש. וצ"ב מה הענין להביא ניגון חדש, אלא להביא את
רוח הלימוד שבביהמ"ד, את שמחת החיים של הביהמ"ד.

יח) כנ"ל מלשון הרמב"ן בסהמ"צ, דלא סגי בעשייה בעצמינו אלא דבעי' שיהא ברצון.

יט) ויתכן דהוא ג"כ מה דמוסיפים אח"כ אשרי איש שישמע למצוותיך וכו'.

כ) כמסורת מו"ז הגה"צ ר' יהודה ליב נקריץ ז"ל מנובהרדוק, להמליץ בלשון מאחז"ל עה"פ וירא
ישראל את מצרים מת על שפת הים, שלא יאמרו כשם שאנו עולים מצד זה כך הם עולים מצד
אחר. שלא די להכיר וכו'.

כא) וידוע מ"ש הגר"א דגלות יעקב בבית לבן היתה בחי' מעשי אבות סימן לבנים של גלות
מצרים.

- יז -

כט] וראה דברי המשגיח הרב וולבה ז"ל בעלי שור [ח"א עמ' קעו] 'בן עליה אינו מדבר כלל על עסקי אכילה ושתייה אא"כ לצורך בריאות או לכבוד בעה"ב, בן עליה אינו מדבר כלל על עסקי ממון אא"כ לצורך דחוף, בן עליה מרחק אכילה גסה ומשתדל לשמור הל' סעודה'.

והיינו דלא ליתן 'אחשביה' לחיים בעסקי גוף, דזה נותן טעם לפגם בטוב טעמה של התורה ומצוות, ועל הבן עלייה לקבוע בנפשו שאין ערך ואין החשבה מלבד לתורה ומצוות.

- יח -

ד' הרמב"ן בסוף פ' בא דצריך לידע שהיצי"מ היא שכל לאבות

ל] ברמב"ן בסוף פר' בא, מאריך ביסודות האמונה שלומדים מיצי"מ, שעיקר התורה הוא שכל ועונש^{כב}, ומבואר בדבריו עוד חידוש שיצי"מ היה שכל וכבוד גדול לאבות וז"ל הרמב"ן 'מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו'^{כג}, מבואר דמלבד עיקר האמונה, גם זהו חלק מחובת הזכירה ביצי"מ להכיר שהקב"ה הוציאנו ממצרים בתורת שכל לאבות, ולומדים מיצי"מ שהקב"ה מעניק שכל לצדיקים^{כד}.

ויעוין ברש"י בתחילת פר' וארא [פס' ב'] דיצי"מ היא שכל לאבות 'נאמן לשלם שכל טוב למתהלכים לפני, ולא לחנם שלחתך וכו'.

כב) הרמב"ן מאריך שהניסים הנסתרים הם יסוד כל התורה כולה, ורגילים לפרש שהענין בזה הוא האמונה בהשגחה פרטית, אבל יעוין היטב בד' הרמב"ן שפירש שיסוד התורה כל התורה כולה הוא שכל ועונש, ומי שלא מכיר בנסים הנסתרים לא יכול להאמין בכרת ועונשים ומפאת כן אינו באמונת התורה.

כג) לשון הרמב"ן 'כבר הודה בחדוש העולם ובידיעת הבורא וההשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבדות לחירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים ביראת שמו', והיינו דמאמין ביצי"מ מלבד מה שמכיר באמונה בחדוש העולם ובהשגחה, עוד גם מכיר שהיצי"מ היא שכל לאבות.

כד) וע"ע בסוף דבריו עה"פ בפרשת כי ישאלך בנך.

מבואר דבכלל האמונה שביצי"מ הוא לידע שהקב"ה נתן שכר, דהיצי"מ הוא קיום של השכר^{כה}.

לא] וחזינן ביצי"מ שב' הדברים באו בה כאחד, השכר לאבות ועונש למצרים, ונמצא שיצי"מ עצמה היא באה בשביל שכר ובשביל עונש, והיא המלמדת לדורות את שכר ועונש כמבואר ברמב"ן הנ"ל.

ויעוין ברש"י פ' כי תבוא סוף פכ"ח עה"פ 'אשר יגרת מפניהם', מפני המכות כשהיו ישראל רואים מכות משונות הבאות על מצרים היו יראים מהם שלא יבואו גם עליהם תדע שכן כתיב והיה אם שמוע תשמע וגו' כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך, אין מיראין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו.

וברש"י בפר' וארא [פ"ז פס' ג'] שהקב"ה הביא את המכות כדי שישמעו ישראל ויראו, ומביא ע"ז את פס' בנביא (צפניה ג) הכרתי גוים נשמו פנותם וגו' אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר וכו'. ומבואר דבמכות למדו כלל ישראל מוסר.

ואולי נכון ללמוד כן במה שפי' רש"י בפ' וארא שהתרו במצרים ג' שבועות, דלכאורה צ"ב מה היתה התועלת בזה מאחר שבלא"ה לא ישמעו, אבל נראה שההתראה הועילה לישראל שילמדו מוסר^{כו}.

[לב] ובמוסר פי' רבינו יונה בשער השלישי (סוף אות ג) 'ואחר שילמוד וידע המצות ומה הן העבירות צריך שילמוד גנות העבירות וההפסד והאבדון הנמצא בהן להרחיק נפשו מהן, ולהוכיח עצמו בזכרון העונשים וליסר זולתו. וזאת הידיעה תקרא מוסר וכו'.

כה) ומש"כ הרמב"ן 'כבוד גדול' לכאורה הכונה לרכוש גדול. ועי' רש"י עה"פ לכן אמר וגו' והוצאתי אתכם וגו'.

כו) ואם כנים הדברים יתפרש בזה מ"ש רש"י ר"פ משפטים שהיה מקום לס"ד שמשא ילמד בנ"י ג' פעמים ולכך נא' לו תשים לפניהם כשלחן ערוך המוכן לפני האדם. דלכאורה מהכ"ת הך ה"א? ולמבואר יתכן שהרי יש מקור בלימודם של ישראל דסגי בג' שבועות. [וכנ' קמ"ל דשאני לימוד התורה מהמוסר, שבמוסר נקטינן שאם לא יעורר האדם את עצמו לא יעילו המוסרים- רבינו יונה בשער השני אות כ"ו- אבל במסורת התורה גם הפעם הרביעית צריכה לבא מאת וע"י הרב. וכאשר שמעתי מאאמו"ר הגה"צ שליט"א להעיר בלשון הגמ' מגילה ז' ב' וכ"ד תנא מיניה ארבעין זימני וכו' דגם החזרה דמ' פעם היתה מיניה. (או דשאני התם דהשבוע ששימשה המכה הלא גם היתה בכלל, ונמצאו לומדים ד"פ).]

וא"כ יצי"מ כל כולה היא שכר ועונש, ובה למדו ענין שכר ועונש, וכ' ^{אוצר החכמה} הרמב"ן דממנה לומדים לדורות שכר ועונש.

[ג] והרמב"ן כ' שם 'שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו'.

מבואר בד' הרמב"ן דהחיוב לידע את הנסים הנסתרים אינו רק משום חובת האמונה אלא להכיר בשכר ועונש, והיינו דאם אינו מכיר בנסים נסתרים א"א לתפוס שיש חיוב כרת, שהרי הוא בא ^{אוצר החכמה} בנסתור, וא"כ נמצא שיצי"מ המלמדת את חובת ויסוד האמונה בנסים הנסתרים הרי היא פועלת ההכרה בשכר ועונש.

דברי רש"י

הוצר החכמה

- יט -

דברי רש"י במכת חשך, שכר ועונש ב' צדדים למטבע

[ד] מעתה ניתן להבין, דהרשעים שמתו בימי האפילה, נענשו, ובאותו זמן לבני ישראל היה אור במושבתם. שהם עסקו בהכת קבלת השכר [לאבות] של אחרי כן יצאו ברכוש גדול. ומהו אותו האור שהיה במושבתם, הוא אור הצפון, אשר בו מתחיל ענין יצי"מ, כמ"ש בלידת משה, ותרא אותו כי טוב הוא, שנתמלא הבית אורה, ותצפנהו, ואפיקומן נקרא צפון, את החלק הגדול מצפינים, ע"ש מה רב טובך אשר צפנת ליראִיךָ, שבסוף יש רב טוב, הצפון שבמצוה הוא המונח באפיקומן. ולכן הוא התשובה לבן חכם, וכמש"נ.

וא"כ הרשעים לא רצו לצאת, ולצדיקים היה אור, הם הכירו בשכר שבמצוות, ברב טובך. וא"ש ד' רש"י דהם ב' צדדים למטבע, הרשעים שמתו בימי האפילה והצדיקים שהיה להם אור, ועסקו בשכר של רכוש גדול^{כז}.

כז) הוספות חכ"א: יש להוסיף בדברים הנ"ל, במה דחוינן במצה דברים הסותרים, דמחד מצה היא לחם עוני 'הא לחמא עניא' מה עני דרכו בפרוסה וכו', ומאידך חוינן שהוא דרך חרות ומשו"ה נאכל בהסיבה. וברבינו מנוח פ"ח מחור"מ ה"ח ביאר השגת הראב"ד דאין להטביל המצה בחרוסת דהמצה היא זכר לחרות והחרוסת הוא זכר לשעבוד והיאך יערבם זה עם זה. ולמבואר י"ל דאדרבה ההכרה שהחרות האמיתית היא לא פשוטם של החיים, האחשביה הוא שהטוב הוא המצוות, וכפי שנתבאר דבמצה בליל הסדר מכירים שהמצוות הם המזונות, והם הטוב לנו כל ימים.

ומענין לענין נראה לפרש לאור האמור, דמחד חוינן בפר' בא 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי גרשו ממצרים', מהלך היציאה שיצאו בתורת 'מגורשים' ולא בתורת

- כ -

לה^{הוצ'ר החכמה} והוא מה שמלמדים ומקנים בקיום מצוות הלילה, עם הוראת חביבות, ההכרה- בהבדל בין בן הרשע ובין בן החכם, שאין לך בן חורין אלא העוסק בתורה, ושהם רצים לבאר שחת ואנו רצים לחיי עוה"ב, שהתורה היא טוב לנו, שעלינו ובידינו לגלות את האור הצפון, לצאת מהאחשביה של החיים הטבעיים והשטחיים ומחשיבותם, לזכות ב"בדמיון חיי", להדבק במתנת תורת אמת וחיי עולם^{אוצ'ר החכמה} הנטועים בתוכנו, בקליטת התשובה הנמסרת לבן, הכתובה בתורה, שהמצוות הן לטוב לנו כל הימים לחיותינו כיום הזה.

אוצ'ר החכמה

אוצ'ר החכמה

טעם המרור

וכן הטעם שצוה במרור להודיענו כי שומר מצוה לא ידע דבר רע. וידוע כי במצרים היו מתים בלי סבה. וכן באו עליהם חלאים רעים. ולכן הבטיחם והסיר ה' ממך כל חולי. ועכשיו צוה השם שיאכלו מרורים ועשבים מרים מטובלים בחומץ בתחלת אכילתם והם רעבים ועיפים. ואולי יאמרו כי זה יזיק להם. כי במצרים היו מתים בלי סבה. כ"ש עכשיו שההיזק בעין. לזה צוה התורה באכילת מרור. להודיע שלא יגיע לו נזק באכילת אלו הדברים. אחר שעושה לשם מצוה. ושומר מצוה לא ידע דבר רע. כי ישרים דרכי ה' ואין בהם נפתל ועקש וצדיקים ילכו בם. אבל מי שעושה זה שלא לשם מצוה אלא לשם אכילה גסה. יבא לו נזק. וזהו ופושעים יכשלו בם.

(צורר המור)

‘מנצחים’, ואילו בפר’ בשלח בני ישראל יוצאים ביד רמה. וי"ל דמצד הגופים באמת לא יצאו ביד רמה אלא מגורשים, אבל בחרות האמיתית של המצוות בזה יצאו ביד רמה.